

RADA EUROPY
KOMITET MINISTRÓW
Rekomendacja Rec (2006)2
Komitetu Ministrów do państw członkowskich Rady Europy w sprawie
Europejskich Reguł Więziennych ¹
(Przyjęta przez Komitet Ministrów w dniu 11 stycznia 2006 r.
na 952 posiedzeniu delegatów)

Komitet Ministrów, na podstawie art. 15 b Statutu Rady Europy,

Mając na uwadze Europejską Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka;

Mając na uwadze także prace prowadzone przez Europejski Komitet Przeciwdziałania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu, a w szczególności standardy jakie rozwija w swoich raportach

Powtarzając, iż nikt nie może być pozbawiony wolności z wyjątkiem zastosowania tego środka w ostateczności i zgodnie z procedurą przewidzianą prawem;

Podkreślając, iż wykonanie wyroków pozbawienia wolności oraz traktowanie więźniów wymaga wzięcia pod uwagę wymogów bezpieczeństwa i dyscypliny, jednak z zapewnieniem także warunków osadzenia, które nie naruszają ludzkiej godności oraz które gwarantują osadzonym konkretne zajęcia zawodowe lub programy postępowania i w ten sposób przygotowują ich do reintegracji ze społeczeństwem;

Uznając za istotne, to iż kraje członkowskie Rady Europy kontynuują udoskonalanie oraz przestrzeganie wspólnych zasad polityki penitencjarnej;

Ponadto uznając, iż przestrzeganie tych wspólnych zasad wzmocni międzynarodową współpracę w tej dziedzinie;

Zważywszy na istotne zmiany społeczne, które wpłynęły na poważne przemiany w polityce karnej w Europie w ciągu ostatnich dwóch dekad;

Wyrażając po raz kolejny poparcie dla standardów zawartych w rekomendacjach Komitetu Ministrów Rady Europy, które odnoszą się do specyficznych aspektów polityki penitencjarnej i praktyki a w szczególności do rekomendacji: Nr R (89)12 w sprawie edukacji w więzieniu, Nr R (93)6 dotyczącej więziennych i kryminologicznych aspektów kontroli chorób zakaźnych włączając AIDS oraz problemów zdrowotnych w więzieniu, Nr R (97)12 o personelu związanym z wykonywaniem sankcji i środków, Nr R (98)7 dotycząca etycznych i organizacyjnych aspektów opieki zdrowotnej w więzieniu, Nr R (99)22 dotycząca przeludnienia więzień i wzrostu populacji więźniów, Rec (2003)22 w sprawie warunków zwolnienia (warunkowego) oraz Rec (2003)23 o zarządzaniu przez administrację więzienną więźniami z wyrokami dożywocia i długoterminowymi;

Mając na uwadze Standardy Narodów Zjednoczonych dotyczące Zasad Traktowania Więźniów;

Uznając, iż Rekomendacja Nr (87)3 Komitetu Ministrów w sprawie Europejskich Reguł Więziennych wymaga zrewidowania i udoskonalenia tak by odzwierciedlała przemiany, które zaszły w polityce karnej, praktyce skazywania i ogólnym zarządzaniu więziami w Europie,

Zaleca by rządy państw członkowskich:

- kierowały się w swej legislacji, politykach i praktyce regułami zawartymi w aneksie do tego zalecenia, które zastępują Rekomendację Nr R (87)3 Komitetu Ministrów w sprawie Europejskich Reguł Więziennych;
- zapewniły, że to zalecenie i towarzyszący mu komentarz do jego tekstu zostaną przetłumaczone i rozpowszechnione, tak szeroko jak to możliwe, szczególnie pośród władz sądowych, personelu zakładów karnych i poszczególnych więźniów.

Aneks do Zalecenia Rec(2006)2

Część I

Podstawowe zasady

1. Wszystkie osoby pozbawione wolności są traktowane z poszanowaniem ich praw człowieka.
2. Osoby pozbawione wolności zachowują wszystkie prawa, których nie zostały pozbawione zgodnie z prawem w orzeczeniu skazującym je lub zatrzymującym w areszcie.
3. Restrykcje nałożone na osoby pozbawione wolności powinny być ograniczone do koniecznego minimum i proporcjonalne do uzasadnionego celu, dla którego zostały nałożone.
4. Warunków więziennych naruszających prawa człowieka więźniów nie uzasadnia brak środków.
5. Życie w więzieniu odpowiada, tak jak tylko jest to możliwe, pozytywnym aspektom życia w społeczeństwie.
6. Każde pozbawienie wolności jest prowadzone tak by ułatwić osobom pozbawionym wolności reintegrację w wolnym społeczeństwie.
7. Zachęca się do współpracy z zewnętrznymi służbami społecznymi oraz na ile to możliwe do udziału społeczeństwa obywatelskiego w życiu więziennym.
8. Personel więzienny stanowi istotną służbę publiczną, dlatego jego rekrutacja, kształcenie i warunki pracy umożliwiają mu utrzymanie wysokich standardów w jego opiece nad więźniami.
9. Wszyscy więźniowie są poddawani regularnej kontroli państwa i niezależnemu monitoringowi.

Zakres i stosowanie

- 10.1 Europejskie Reguły Więzienne stosuje się do osób, które zostały tymczasowo aresztowane przez władze sądowe lub pozbawione wolności w wyniku skazania.
- 10.2 Co do zasady osoby, które zostały tymczasowo aresztowane przez władze sądowe oraz osoby pozbawione wolności w wyniku skazania są osadzone jedynie w zakładach, to jest w instytucjach przeznaczonych dla zatrzymanych należących do tych obu kategorii.
- 10.3 Reguły mają także zastosowanie do osób:
 - a) mogących być zatrzymanymi w więzieniu z jakichkolwiek innych przyczyn; lub
 - b) które zostały tymczasowo aresztowane przez władze sądowe lub pozbawione wolności w wyniku skazania i które mogą z jakichkolwiek innych przyczyn być osadzone w innym miejscu.
- 10.4 Wszystkie osoby osadzone w zakładzie lub pozbawione wolności w sposób, o którym mowa w paragrafie 10.3.b są uznawane za więźniów na potrzeby niniejszych reguł.

- 11.1 Dzieci w wieku poniżej 18 lat nie powinny być osadzone w zakładach dla dorosłych lecz w placówkach specjalnie przeznaczonych do tego celu.
- 11.2 Niemniej jednak, jeśli dzieci są wyjątkowo osadzone w takim zakładzie, to obowiązują tam specjalne przepisy biorące pod uwagę ich status i potrzeby.
- 12.1 Osoby cierpiące na choroby psychiczne i których stan psychiczny jest nie do pogodzenia z osadzeniem w zakładzie powinny być osadzone w placówce specjalnie przeznaczonej do tego celu.
- 12.2 Niemniej jednak, jeśli takie osoby są wyjątkowo przetrzymywane w zakładzie, to obowiązują tam specjalne przepisy biorące pod uwagę ich status i potrzeby.
13. Niniejsze zasady stosuje się bezstronnie, bez jakiegokolwiek dyskryminacji ze względu na płeć, rasę, kolor skóry, język, religię, przekonania polityczne lub inne lub pochodzenie społeczne, przynależność do mniejszości narodowych, stan posiadania, status urodzenia lub inny.

Część II

Warunki osadzenia

Przyjęcie

14. Nikt nie może być przyjęty lub przetrzymywany w więzieniu jako więzień bez ważnego nakazu wydanego zgodnie z prawem krajowym.
- 15.1 Podczas przyjęcia każdego więźnia rejestruje się następujące dane:
 - a) informację dotyczącą tożsamości więźnia;
 - b) podstawą nakazu przyjęcia oraz organ władzy, który go wydał;
 - c) dzień i godzinę przyjęcia;
 - d) spis przedmiotów osobistych więźnia, to jest tych które mają zostać zdeponowane zgodnie z regułą 31;
 - e) jakiegokolwiek widoczne urazy oraz skargi dotyczące wcześniejszego złego traktowania;
 - f) zgodnie z wymogami tajemnicy lekarskiej jakiegokolwiek informacje na temat stanu zdrowia więźnia, które mogą być istotne dla fizycznego i psychicznego zdrowia więźnia i innych osób.
- 15.2 Podczas przyjęcia wszyscy więźniowie otrzymują informację zgodnie z regułą 30.
- 15.3 Niezwłocznie po przyjęciu wydaje się powiadomienie o zatrzymaniu więźnia zgodnie z regułą 24.9.
16. Możliwie szybko po przyjęciu:
 - a) informacja o stanie zdrowia więźnia w momencie przyjęcia uzupełniana jest o badanie medyczne zgodnie z regułą 42;
 - b) określa się odpowiedni poziom bezpieczeństwa więźnia zgodnie z regułą 52;
 - c) określa się zgodnie z regułą 52 stopień zagrożenia, jakie dla bezpieczeństwa stanowi więzień;
 - d) ocenia się wszelką dostępną informację o sytuacji społecznej więźnia, tak by określić najpilniejsze potrzeby osobiste i bytowe więźnia;
 - e) w przypadku więźniów skazanych podejmuje się działania na rzecz wdrożenia programów zgodnie z częścią VIII niniejszych reguł.

Przydział i zakwaterowanie

- 17.1 Więźniowie są osadzani, na ile to możliwe, w zakładach znajdujących się jak najbliżej ich domów lub miejsc resocjalizacji.
- 17.2 Przydział uwzględnia także wymogi trwającego śledztwa, bezpieczeństwo oraz potrzebę poddania więźniów określonemu rygorowi.
- 17.3 Na ile to możliwe konsultuje się z więźniami miejsce ich początkowe osadzenia oraz jakiegokolwiek późniejszego przeniesienia z jednego zakładu do drugiego.
- 18.1 Pomieszczenia dla więźniów, a w szczególności sypialnie respektują ludzką godność i na ile to możliwe prywatność oraz spełniają wymogi zdrowotne i higieniczne, przy czym właściwą uwagę przykładają się do ich warunków klimatycznych oraz w szczególności objętości kubicznej, rozsądnej powierzchni, oświetlenia, ogrzewania oraz wentylacji.
- 18.2 We wszystkich miejscach, w których przebywają, pracują lub zbierają się więźniowie:
 - a) okna są wystarczająco duże, aby więźniowie mogli czytać lub pracować przy świetle naturalnym w zwykłych warunkach oraz by umożliwić dostęp świeżego powietrza, chyba że jest tam wystarczający system klimatyzacji;
 - b) sztuczne światło odpowiada uznanym standardom technicznym;
 - c) system alarmowy umożliwia więźniom skontaktowanie się z personelem więzienia bez zbędnej zwłoki.
- 18.3 Wymogi minimum w kwestiach, o których mowa w paragrafach 1 i 2 uregulowane są w prawie krajowym.
- 18.4 Prawo krajowe zawiera mechanizmy zapewniające by standardy minimum nie były naruszane poprzez przeludnienie w więzieniach.
- 18.5 Więźniowie przebywają w nocy w pojedynczych celach z wyjątkiem przypadków, w których uznano, że korzystne jest wspólne zamieszkanie więźniów.
- 18.6 Więźniowie mogą dzielić celę, tylko wtedy gdy jest ona do tego przystosowana oraz jeśli więźniowie uznani są za zdolnych do wspólnego przebywania.
- 18.7 Na ile to możliwe więźniowie decydują w kwestii wspólnego dzielenia powierzchni sypialnej.
- 18.8 Przy podejmowaniu decyzji o osadzeniu więźniów w określonych więzieniach lub ich oddziałach przywiązuje się wagę do potrzeb osadzonych:
 - a) więźniowie śledczy osadzeni są oddzielnie od więźniów skazanych;
 - b) mężczyźni osadzeni są oddzielnie od kobiet; oraz
 - c) młodociani osadzeni są oddzielnie od starszych więźniów.
- 18.9 Można odstąpić od wymogów oddzielnego osadzenia, o których mowa w paragrafie 8, aby umożliwić więźniom wspólne uczestniczenie w organizowanych zajęciach, jednak grupy te zawsze pozostają osobno podczas nocy, chyba że wyrażą zgodę na wspólne zamieszkanie, a władze więzienia są zdania, iż będzie to w najlepszym interesie więźniów.
- 18.10 Więźniowie rozmieszczeni są w warunkach z zabezpieczeniami jak najmniej restrykcyjnymi odpowiadającymi ryzyku ich ucieczki lub skrzywdzeniu siebie lub innych.

Higiena

- 19.1 Wszystkie pomieszczenia więzienia utrzymuje się stale w należyтым stanie i czystości.
- 19.2 W momencie przyjęcia więźniów do zakładu cele lub inne miejsca, do których są oni kierowani są czyste.
- 19.3 Więźniowie mają bezpośredni dostęp do pomieszczeń sanitarnych, które są higieniczne i respektują prywatność.
- 19.4 Tworzy się odpowiednie pomieszczenia, tak aby każdy więzień mógł wykąpać się lub wziąć prysznic w temperaturze stosownej do klimatu, w miarę możliwości codziennie, lecz przynajmniej dwa razy w tygodniu (lub w razie potrzeby częściej) w interesie ogólnej higieny.
- 19.5 Więźniowie mają obowiązek utrzymania ciała, ubrania oraz obszarów mieszkalnych w czystości i porządku.
- 19.6 Władze więzienne wyposażają ich w tym celu w odpowiednie środki w tym w przybory toaletowe i ogólne środki czystości i materiały.
- 19.7 Specjalne przepisy regulują potrzeby sanitarne kobiet.

Odzież i pościel

- 20.1 Więźniowie, którzy nie posiadają odpowiedniej odzieży otrzymują odzież odpowiednią dla klimatu.
- 20.2 Odzież taka nie jest ani poniżająca ani upokarzająca.
- 20.3 Całą odzież utrzymuje się w dobrym stanie i zmienia się, kiedy jest to konieczne.
- 20.4 Więźniowie mający pozwolenie na opuszczanie zakładu nie będą zobowiązani do noszenia odzieży wskazującej na ich osadzenie.
21. Każdemu więźniowi przydziela się oddzielne łóżko oraz oddzielną i odpowiednią pościel, która utrzymywana jest w dobrym stanie i zmieniana wystarczająco często, aby zapewnić jej czystość.

Wyżywienie

- 22.1 Więźniom wydaje się pożywienie uwzględniające ich wiek, zdrowie, formę fizyczną, religię, kulturę i rodzaj wykonywanej przez nich pracy.
- 22.2 Prawo krajowe określa wymogi pożywienia, w tym minimalną energię i zawartość protein.
- 22.3 Jedzenie jest przygotowywane i podawane higienicznie.
- 22.4 Dziennie wydawane są trzy posiłki w odpowiednich między nimi przerwach.
- 22.5 Woda pitna jest dostępna więźniom przez cały czas.
- 22.6 Lekarz lub wykwalifikowana pielęgniarka zleci zmianę diety określonego więźnia ze względów medycznych.

Porada prawna

- 23.1 Wszyscy więźniowie mają prawo do porady prawnej i dlatego władze zakładu udostępnią odpowiednią bazę dla uzyskania takiej porady.
- 23.2 Więźniowie mogą konsultować się w każdej sprawie z swym obrońcą z wyboru i na własny koszt.
- 23.3 Tam gdzie istnieje powszechny system bezpłatnej pomocy prawnej władze poddadzą go uwadze więźniów.
- 23.4 Konsultacje oraz inna komunikacja, w tym korespondencja na tematy prawne pomiędzy więźniami a ich obrońcami jest poufna.
- 23.5 Organ sądowy może w wyjątkowych okolicznościach zezwolić na ograniczenie takiej poufności, by zapobiec poważnemu przestępstwu lub istotnym zagrożeniom dla bezpieczeństwa więzienia.
- 23.6 Więźniowie mają dostęp lub prawo trzymania dokumentów związanych z ich procesem.

Kontakt ze światem zewnętrznym

- 24.1 Więźniowie mają prawo porozumiewania się, tak często jak jest to możliwe, poprzez pocztę, telefon lub inne formy komunikacji z ich rodzinami oraz z innymi osobami oraz przedstawicielami organizacji zewnętrznych oraz bycie odwiedzanymi przez te osoby.
- 24.2 Komunikacja i wizyty mogą być poddane ograniczeniom i monitoringowi potrzebnym dla kontynuacji śledztwa, utrzymania porządku i bezpieczeństwa, zapobiegania przestępstwom karnym oraz ochrony ofiar przestępstwa, jednak takie ograniczenia, włączając w to określone ograniczenia wprowadzone przez władze sądowe będą jednak przewidywać dopuszczalny minimalny kontakt.
- 24.3 Prawo krajowe określa podmioty krajowe i międzynarodowe oraz funkcjonariuszy, z którymi komunikacja więźniów nie jest ograniczana.
- 24.4 Sposób wizyt pozwala więźniom na utrzymywanie i rozwijanie więzi rodzinnych w normalny sposób, tak jak tylko jest to możliwe.
- 24.5 Władze więzienne pomagają więźniom w utrzymywaniu odpowiednich kontaktów ze światem zewnętrznym oraz dostarczają w tym celu odpowiedniego wsparcia socjalnego.
- 24.6 Jakakolwiek informacja o śmierci lub ciężkiej chorobie któregokolwiek z bliskich krewnych jest niezwłocznie przekazywana więźniowi.
- 24.7 Ilekroć pozwalają na to okoliczności więzień będzie upoważniony do opuszczenia zakładu karnego albo w asyście albo samodzielnie w celu odwiedzenia chorego krewnego, uczestniczenia w pogrzebie lub z innych względów humanitarnych.
- 24.8 Więźniom wolno poinformować niezwłocznie rodzinę o ich uwięzieniu lub przeniesieniu do innej instytucji oraz o jakiegokolwiek poważnej chorobie lub doznanym zranieniu.
- 24.9 Po przyjęciu więźnia do zakładu zgon, poważna choroba lub zranienie więźnia lub też przeniesienie go do szpitala przekazane będzie niezwłocznie do wiadomości małżonka lub partnera więźnia, jeśli ten nie zastrzegł sobie inaczej.
- 24.10 Więźniom umożliwia się samodzielne i regularne pozyskiwanie informacji z lektury gazet, czasopism i innych publikacji oraz z radia lub telewizji, chyba że władze sądowe w indywidualnej sprawie nałożyły na określony czas specjalny zakaz.

- 24.11 Władze więzienne zapewniają by więźniowie mogli uczestniczyć w wyborach, referendach i innych aspektach życia publicznego, w taki sposób na jaki pozwalają przysługujące im prawa.
- 24.12 Więźniowie mają prawo komunikowania się z mediami, chyba że poważne powody zabraniają tego ze względu na bezpieczeństwo, interes publiczny lub dla ochrony interesu ofiar, innych więźniów lub personelu.

Rygor więzienny

- 25.1 Rygor jakiemu podlegają więźniowie zapewnia zrównoważony program działań.
- 25.2 Rygor ten pozwala więźniom na spędzanie czasu poza ich celami, tak długo jak jest to potrzebne dla właściwego stopnia ludzkich i społecznych relacji.
- 25.3 Rygor ten zapewnia także potrzeby bytowe więźniów.
- 25.4 Szczególna uwaga poświęcona jest potrzebom więźniów, którzy doświadczyli fizycznego, psychicznego lub seksualnego wykorzystywania.

Praca

- 26.1 Praca więźniów traktowana jest jako pozytywny element rygoru więziennego i nigdy nie jest używana jako kara.
- 26.2 Władze więzienne dążą do zapewnienia wystarczająco pozytywnej pracy.
- 26.3 Na ile to możliwe, praca przydzielana więźniom ma przyczynić się do podtrzymania lub rozwoju ich zdolności do zwykłego zarabiania na życie po zwolnieniu.
- 26.4 Zgodnie z regułą 13 przydział określonego rodzaju pracy odbywa się bez dyskryminacji ze względu na płeć.
- 26.5 Praca obejmująca szkolenie zawodowe zapewnia będzie więźniom mogącym z niego skorzystać, a w szczególności młodym więźniom.
- 26.6 Więźniowie mogą wybierać rodzaj zatrudnienia, które chcą wykonywać w ramach limitów zatrudnienia, doboru zawodowego oraz wymogów porządku i dyscypliny.
- 26.7 Organizacja i metody pracy w zakładach są, tak dokładnie jak to możliwe, zbliżone do podobnej pracy w społeczeństwie, tak aby przygotować więźniów do warunków normalnego życia zawodowego.
- 26.8 Chociaż dążenie do zysku z produkcji w zakładzie może być pozytywne dla podnoszenia poziomu i poprawiania jakości szkolenia, interes nie powinien być podporządkowane temu celowi.
- 26.9 Władze więzienne zapewniają pracę więźniom albo we własnym zakresie albo we współpracy z prywatnymi podmiotami wewnątrz albo na zewnątrz zakładu.
- 26.10 W każdym przypadku zapewnia się sprawiedliwe wynagrodzenie za pracę więźniów.
- 26.11 Więźniowie mają prawo do wydawania co najmniej części swoich zarobków na zakup dozwolonych artykułów użytku osobistego oraz do przesłania ich części rodzinie
- 26.12 Więźniowie mogą być też zachęceni do oszczędzania części swoich zarobków, które będą im wydane w momencie zwolnienia lub spożytkowane na inne dozwolone cele.
- 26.13 Warunki bezpieczeństwa i higieny pracy więźniów chronią ich odpowiednio i nie są mniej restrykcyjne niż te mające zastosowanie do pracowników pozawięziennych.

- 26.14 Wydaje się przepisy o ubezpieczeniu więźniów od wypadków przy pracy i chorób zawodowych na warunkach nie mniej korzystnych niż te regulujące zatrudnienie pracowników pozawięziennych.
- 26.15 Maksymalny dzienny i tygodniowy czas pracy więźniów określa się zgodnie z miejscowymi regułami lub zwyczajami stosowanymi w odniesieniu do zatrudnienia wolnych pracowników.
- 26.16 Więźniowie mają co najmniej jeden dzień wolny w tygodniu oraz wystarczający czas na naukę i inne zajęcia.
- 26.17 Jak tylko jest to możliwe więźniowie pracujący objęci są krajowym systemem ubezpieczeń społecznych.

Ćwiczenia i rekreacja

- 27.1 Każdy więzień ma możliwość uprawiania sportu na świeżym powietrzu przez co najmniej jedną godzinę dziennie, jeśli pozwalają na to warunki pogodowe.
- 27.2 Przy złej pogodzie organizowane są inne zajęcia umożliwiające więźniom podjęcie aktywności fizycznej.
- 27.3 Integralną częścią rygoru więziennego są odpowiednio zorganizowane zajęcia promujące sprawność fizyczną i zawierające stosowne ćwiczenia oraz możliwości rekreacyjne.
- 27.4 Władze więzienne ułatwiają podejmowanie takich zajęć poprzez zapewnienie odpowiednich instalacji i sprzętu.
- 27.5 Władze więzienne podejmują działania dla zorganizowania specjalnych zajęć dla tych więźniów którzy ich potrzebują.
- 27.6 Zapewnione będą możliwości rekreacji obejmujące sport, gry, zajęcia kulturalne, hobbystyczne i inne zajęcia wypoczynkowe, a więźniowie na ile to możliwe będą mogli je organizować.
- 27.7 Więźniowie mają prawo gromadzić się podczas wykonywania ćwiczeń oraz uczestniczyć w zajęciach rekreacyjnych.

Edukacja

- 28.1 Każdy zakład karny stara się zapewnić więźniom dostęp do programów edukacyjnych, które są wszechstronne jak tylko możliwe i które spełniają ich indywidualne potrzeby biorąc pod uwagę ich aspiracje.
- 28.2 Szczególna uwaga poświęcona będzie więźniom mającym problemy z analfabetyzmem lub umiejętnością liczenia oraz tym którzy nie mają wykształcenia podstawowego lub zawodowego.
- 28.3 Specjalną uwagę przykładana się do edukacji więźniów młodocianych oraz tych mających specjalne potrzeby.
- 28.4 W ramach rygoru więziennego edukacja ma status nie niższy niż praca a więźniowie nie są pokrzywdzeni finansowo lub w inny sposób za uczestniczenie w edukacji.
- 28.5 Każda instytucja ma bibliotekę na użytek więźniów, odpowiednio wyposażoną w bogaty zestaw materiałów, książek i innych nośników, tak rozrywkowych, jak i edukacyjnych.
- 28.6 Gdziekolwiek to możliwe, biblioteka więzienna powinna być zorganizowana we współpracy z lokalnymi bibliotekami publicznymi.
- 28.7 Tak dalece, jak jest to wykonalne, edukacja więźniów:

- a) jest zintegrowana z systemem edukacyjnym kraju, tak aby po zwolnieniu mogli kontynuować edukację i kształcenie zawodowe bez trudności; oraz
- b) odbywa się w pozawięziennych placówkach oświatowych.

Wolność myśli, sumienia i wyznania

- 29.1 Wolność myśli, sumienia i wyznania więźniów jest szanowana.
- 29.2 Rygor więzienny na tyle, na ile to możliwe, pozwala więźniom na praktykowanie ich religii i wyznań, uczestniczenie w nabożeństwach lub spotkaniach prowadzonych przez zaaprobowanych przedstawicieli tych religii lub wyznań, przyjmowanie wizyt duszpasterskich składanych przez przedstawicieli takich religii i wyznań oraz posiadanie książek lub literatury z zakresu ich lub wyznań.
- 29.3 Więźniowie nie mogą być zmuszani do praktykowania religii lub wyznań, uczestniczenia w nabożeństwach lub przyjmowania wizyt duszpasterskich składanych przez przedstawicieli jakiegokolwiek religii i wyznania.

Informacja

- 30.1 W momencie przyjęcia i zawsze później, gdy istnieje taka potrzeba, wszyscy więźniowie informowani są pisemnie i ustnie o przepisach, regulujących dyscyplinę więzienną oraz o ich prawach i obowiązkach w zakładzie karnym.
- 30.2 Więźniowie mają prawo posiadania pisemnej wersji przekazanych im informacji.
- 30.3 Więźniowie informowani są o jakimkolwiek postępowaniu mającym z nimi związek, a jeśli są skazani, o wymiarze kary do odbycia oraz możliwościach przedterminowego zwolnienia.

Mienie więźniów

- 31.1 Wszelka własność, której więźniom nie wolno zatrzymać zgodnie z regulaminem więziennym umieszcza się w depozycie z chwilą przyjęcia ich do tego zakładu.
- 31.2 Więzień, którego własność wzięta zostaje do depozytu kwituje wykaz zdeponowanych przedmiotów.
- 31.3 Przedsięwzięte są działania na rzecz utrzymania własności w dobrym stanie.
- 31.4 Jeżeli okaże się koniecznym zniszczenie jakiegoś przedmiotu, fakt ten rejestruje się i powiadamia o nim danego więźnia.
- 31.5 Więźniowie zgodnie z wymogami higieny, porządku i bezpieczeństwa są uprawnieni do nabywania lub otrzymywania na własne potrzeby produktów, włączając w to żywność i napoje po cenach, które nie są znacznie wyższe niż te stosowane na wolności.
- 31.6 Jeżeli więzień posiada jakieś lekarstwa w chwili przyjęcia go do zakładu, o ich użyciu decyduje lekarz.
- 31.7 Jeśli więźniowie mają prawo posiadania swojej własności władze więzienne podejmują działania dla ułatwienia im spokojnego jej posiadania.

Przenoszenie więźniów

- 32.1 Podczas przenoszenia więźniów z jednego zakładu do drugiego lub do innych miejsc, takich jak sąd czy szpital ogranicza się, na ile to możliwe, wystawianie ich

na widok publiczny oraz podejmuje się odpowiednie środki zabezpieczające, aby zapewnić ich anonimowość.

- 32.2 Transportowanie więźniów w pojazdach niedostatecznie przewiewnych lub oświetlonych albo w jakikolwiek inny sposób, który narażałby ich na niepotrzebne cierpienie fizyczne, jest zakazane.
- 32.3 Transport więźniów prowadzony jest na koszt władz publicznych i pod ich kierunkiem.

Zwolnienie więźniów

- 33.1 Wszyscy więźniowie zwalniani są bez zwłoki w momencie wygaśnięcia ich nakazów lub gdy sąd lub inny organ zarządza ich zwolnienie.
- 33.2 Data i czas zwolnienia są rejestrowane.
- 33.3 Wszyscy więźniowie korzystają z oddziaływań zorganizowanych, tak aby pomóc im w powrocie do społeczeństwa po zwolnieniu.
- 33.4 Wszystkie te przedmioty i pieniądze należące do więźnia zwraca się w chwili jego zwolnienia, z wyjątkiem pieniędzy, które zezwolono mu wydać lub mienia, które zezwolono mu wystać z więzienia lub gdy ze względów higienicznych nakazano zniszczyć jakiś przedmiot.
- 33.5 Więzień poświadcza jakie przedmioty mu zwrócono.
- 33.6 Kiedy zwolnienie poprzedzone jest przygotowaniem do zwolnienia więźniowi proponowane jest, możliwe najbliżej dnia zwolnienia, badanie lekarskie zgodnie z regułą 42.
- 33.7 Podejmuje się odpowiednie kroki w celu zapewnienia zwalnianym więźniom niezbędnych dokumentów i dowodów osobistych oraz pomocy w znalezieniu mieszkania i pracy.
- 33.8 Zwalniani więźniowie zaopatrywani są ponadto w środki utrzymania na najbliższy okres po zwolnieniu, posiadają należyte oraz odpowiednie do klimatu i pory roku ubrania, a także mają wystarczające środki, by dotrzeć do miejsca, do którego się udają.

Kobiety

- 34.1 Dodatkowo poza szczegółowymi przepisami niniejszych reguł odnoszącymi się do kobiet więźniów władze przywiązują szczególną uwagę do cech kobiet związanych m.in. z ich potrzebami fizycznymi, zawodowymi, społecznymi i psychologicznymi podczas podejmowania decyzji dotyczących aspektów ich pozbawienia wolności.
- 34.2 Szczególne wysiłki podejmuje się na rzecz zapewnienia kobietom więźniom dostępu do specjalnych programów dla więźniów mających potrzeby wymienione w regule 25.4.
- 34.3 Kobiety więźniowie mają prawo porodu poza zakładem karnym, a w przypadku narodzin dziecka w więzieniu władze zapewnią konieczne wsparcie i infrastrukturę.

Nieletni pozbawieni wolności

- 35 1 W sytuacji wyjątkowej, w której nieletni poniżej 18 roku życia osadzeni są w zakładzie karnym dla dorosłych władze zapewniają by poza programem dostępnym dla wszystkich więźniów, więźniowie, którzy są nieletni mieli dostęp do programów społecznych, psychologicznych i edukacyjnych, opieki religijnej oraz programów rekreacyjnych lub ich odpowiedników dostępnych dzieciom przebywającym na wolności.
- 35.2 Każdy więzień będący nieletnim i podlegający obowiązkowi szkolnemu ma dostęp do takiej edukacji.
- 35.3 Nieletnim zwolnionym z zakładu zapewniona jest dodatkowa pomoc.
- 35.4 W przypadku osadzenia nieletnich w zakładzie przebywają oni w części więzienia oddzielonej od tej używanej przez dorosłych, chyba że zostanie uznane, iż jest to wbrew interesom nieletniego.

Dzieci

- 36.1 Dzieci mogą pozostać w zakładzie karnym z rodzicem tylko wtedy gdy leży to w ich najlepszym interesie. Nie są one traktowane jak więźniowie.
- 36.2 W przypadku zgody na pozostawienie dzieci w zakładzie z ich rodzicem wymaga to zorganizowania żłobka z wykwalifikowanym personelem, gdzie dzieci są pozostawiane, kiedy ich rodzice biorą udział w zajęciach, podczas których dzieci nie mogą być obecne.
- 36.3 Zapewnia się specjalne wyposażenie tak by chronić dobro tych dzieci.

Cudzoziemcy

- 37.1 Więźniów cudzoziemców informuje się bezzwłocznie o prawie do kontaktowania się oraz otrzymania pomocy w kontaktowaniu się ze służbami dyplomatycznymi lub konsularnymi ich państwa.
- 37.2 Więźniom obywatelom państw, które nie mają przedstawicielstwa dyplomatycznego lub konsularnego w danym kraju oraz uchodźcom lub bezpaństwowcom, stwarza się podobne ułatwienia w nawiązaniu kontaktu z przedstawicielstwami dyplomatycznymi państwa, które reprezentuje ich interesy, albo z każdym innym organem krajowym lub międzynarodowym, którego zadaniem jest bronić interesów takich osób.
- 37.3 W interesie więźniów cudzoziemców, którzy mogą mieć specjalne potrzeby władze więzienne współpracują z funkcjonariuszami dyplomatycznymi lub konsularnymi reprezentującymi więźniów.
- 37.4 Więźniom cudzoziemcom zapewniane są szczegółowe informacje o pomocy prawnej.
- 37.5 Więźniowie cudzoziemcy informowani są o możliwości zwrócenia się o odbycie kary w innym państwie.

Mniejszości etniczne i językowe

- 38.1 Podejmowane są specjalne starania by sprostać potrzebom więźniów należących do mniejszości językowych i etnicznych.
- 38.2 Na ile to możliwe praktyka kulturowa różnych grup będzie miała miejsce w zakładzie.
- 38.3 Potrzeby językowe zaspokaja się poprzez używanie kompetentnych tłumaczy oraz poprzez zapewnianie materiałów pisemnych w językach używanych w określonym zakładzie.

Część III

Zdrowie

Opieka zdrowotna

39. Władze więzienne chronią zdrowie wszystkich więźniów znajdujących się pod ich opieką.

Organizacja więziennej opieki zdrowotnej

- 40.1 Służba zdrowia w zakładzie zorganizowana są w ścisłym powiązaniu z ogólną administracją lokalnej lub powszechnej służby zdrowia.
- 40.2 Polityka zdrowotna w zakładzie jest zintegrowana i zgodna z narodową polityką zdrowotną.
- 40.3 Więźniowie mają dostęp do służby zdrowia dostępnej w kraju bez dyskryminacji ze względu na ich sytuację prawną.
- 40.4 Służba zdrowia w zakładzie diagnozuje i leczy choroby fizyczne lub psychiczne lub upośledzenia dolegające więźniom.
- 40.5 W tym celu każdy więzień korzysta z pomocy medycznej, chirurgicznej i psychiatrycznej dostępnej społeczeństwu na wolności.

- 41.1 Każdy więzień ma możliwość korzystania z usług co najmniej jednego wykwalifikowanego lekarza pierwszego kontaktu.
- 41.2 Podejmowane są działania dla zapewnienia by cały czas dostępny był wykwalifikowany lekarz na wypadek nieoczekiwanej potrzeby.
- 41.3 W przypadku gdy zakład nie ma zatrudnionego lekarza na cały etat, lekarz zatrudniony na część etatu dyżuruje regularnie.
- 41.4 Każdy zakład karny dysponuje personelem odpowiednio przeszkolonym w zakresie opieki medycznej.
- 41.5 Każdy więzień ma dostęp do wykwalifikowanego lekarza dentysty i okulisty.

Obowiązki lekarza

- 42.1 Lekarz lub wykwalifikowana pielęgniarka mu podlegająca ogląda każdego więźnia niezwłocznie po jego przyjęciu i bada go, chyba że nie jest to konieczne.
- 42.2 Lekarz lub wykwalifikowana pielęgniarka mu podlegająca bada więźnia przy zwolnieniu, na jego prośbę a w innym przypadku bada więźnia jeśli jest to konieczne.
- 42.3 Badając więźnia lekarz lub wykwalifikowana pielęgniarka mu podlegająca zwraca szczególną uwagę na:
 - a) przestrzeganie normalnych zasad tajemnicy lekarskiej;
 - b) diagnozowanie chorób fizycznych i psychicznych i podejmowanie wszystkich potrzebnych działań na rzecz ich leczenia oraz dla kontynuowania trwającego leczenia;
 - c) rejestrowanie i przekazywanie odpowiednim władzom informacji na temat jakichkolwiek oznak wskazujących, iż przemoc mogła być zastosowana wobec więźniów;
 - d) zajmowanie się objawami uzależnień wynikających z używania narkotyków, leków lub alkoholu;
 - e) identyfikowanie jakiegokolwiek presji psychologicznej lub emocjonalnej spowodowanej faktem pozbawienia wolności;
 - f) izolowanie na czas infekcji więźniów podejrzewanych o stan zakaźny oraz zapewnianie im odpowiedniej kuracji;
 - g) zapewnianie, że osoby z wirusem HIV nie są izolowane jedynie z tego względu;
 - h) zauważanie upośledzeń fizycznych i psychicznych mogących utrudniać resocjalizację po zwolnieniu;
 - i) określanie zdolności każdego więźnia do pracy i aktywności fizycznej;
 - j) podejmowanie działań ze służbami państwowymi dla zapewnienia kontynuacji jakiegokolwiek leczenia medycznego i psychiatrycznego po zwolnieniu, jeśli więźniowie wyrażają na to zgodę.
- 43.1 Lekarz dba o zdrowie fizyczne i psychiczne więźniów oraz przyjmuje wszystkich chorych więźniów, tych którzy zgłaszają chorobę lub zranienie oraz wszystkich innych więźniów wymagających specjalnej troski na zasadach i z częstotliwością zgodną ze standardami stosowanymi wobec całego społeczeństwa.
- 43.2 Lekarz lub wykwalifikowana pielęgniarka mu podlegająca zwraca szczególną uwagę na więźniów osadzonych w odosobnieniu, odwiedza takich więźniów codziennie i zapewnia im szybką pomoc medyczną oraz leczenie na życzenie takich więźniów lub personelu więziennego.
- 43.3 Lekarz informuje dyrektora każdorazowo, kiedy uzna, iż istnieje ryzyko dla zdrowia fizycznego lub psychicznego więźnia ze względu na dalsze pozbawienie wolności

lub przez jakikolwiek warunek osadzenia, włączając w to okoliczności osadzenia w odosobnieniu.

44. Lekarz lub upoważniony funkcjonariusz regularnie kontroluje oraz w razie potrzeby zbiera informacje za pomocą innych środków oraz doradza dyrektorowi w kwestiach:
- a) ilości, jakości, sposobu przyrządzania i wydawania żywności i wody;
 - b) higieny i czystości zakładu i więźniów;
 - c) urządzeń sanitarnych, ogrzewania, oświetlenia i wentylacji zakładu;
 - d) jakości oraz czystości odzieży i pościeli więźniów.
- 45.1 Dyrektor bierze pod uwagę raporty oraz rady lekarza lub innych upoważnionych funkcjonariuszy składane zgodnie z regułami 43 i 44 i w przypadku, kiedy podziela przedstawione tam zalecenia, podejmuje niezwłocznie kroki celem wprowadzenia ich w życie
- 45.2 W przypadku gdy rekomendacje przekraczają kompetencje dyrektora lub gdy nie podziela tych zaleceń, sporządza niezwłocznie notatkę służbową i przesyła ją wraz z orzeczeniem lekarza zwierzchniemu organowi władzy.

Zapewnienie opieki zdrowotnej

- 46.1 Chorzy więźniowie wymagający specjalistycznego leczenia przenoszeni są do specjalistycznych instytucji lub szpitali, jeśli taka kuracja nie jest dostępna w zakładzie.
- 46.2 W sytuacji, gdy zakład posiada pomieszczenia szpitalne to dysponują one odpowiednią kadrą i wyposażeniem, tak by zapewnić skierowanym do nich więźniom właściwą opiekę i leczenie.

Zdrowie psychiczne

- 47.1 Specjalistyczne zakłady lub oddziały będące pod kontrolą medyczną są dostępne dla prowadzenia obserwacji i leczenia więźniów cierpiących na zaburzenia psychiczne lub anomalie, a którzy nie kwalifikują się do kategorii, o której mowa w regule 12.
- 47.2 Więzienna służba zdrowia zapewnia leczenie psychiatryczne wszystkim osadzonym wymagającym takiego leczenia i zwraca szczególną uwagę na zapobieganie samobójstwom.

Inne sprawy

- 48.1 Więźniowie nie są poddawani bez ich zgody jakimkolwiek eksperymentom.
- 48.2 Eksperymenty angażujące więźniów, które mogą skutkować urazami fizycznymi, rozstrojem psychicznym lub innymi szkodami dla zdrowia są zakazane.

Część IV
Porządek w zakładzie
Ogólne podejście do porządku w zakładzie

49. Porządek w zakładzie utrzymywany jest poprzez branie pod uwagę wymogów bezpieczeństwa i dyscypliny, a także stwarzanie więźniom warunków życia respektujących ludzką godność oraz gwarantowanie im złożonego programu działań zgodnie z regułą 25.
50. Stosownie do potrzeb porządku, bezpieczeństwa więźniowie mają prawo do omawiania kwestii związanych z ogólnymi warunkami pozbawienia wolności oraz są zachęceni do komunikowania się z władzami więziennymi w tych kwestiach.

Bezpieczeństwo

- 51.1 Środki bezpieczeństwa stosowane wobec pojedynczych więźniów ograniczone są do minimum mającego zapewnić bezpieczeństwo ich osadzenia.
- 51.2 Bezpieczeństwo zapewniane barierami fizycznymi i innymi środkami technicznymi uzupełniane jest dynamiczną ochroną gwarantowaną przez sygnały personelu znającego dobrze osadzonych będących pod ich kontrolą.
- 51.3 Niezwłocznie po przyjęciu więźniowie poddawani są ocenie ze względu na:
 - a) ryzyko jakie mogą stanowić dla społeczeństwa w przypadku ucieczki;
 - b) ryzyko samodzielnej ucieczki lub przy wsparciu z zewnątrz.
- 51.4 Każdy więzień przebywa w rygorze bezpieczeństwa stosownym do poziomu ryzyka.
- 51.5 Konieczny rygor bezpieczeństwa jest regularnie poddawany ocenie podczas osadzenia zainteresowanego.
- 52.1 Niezwłocznie po przyjęciu więźniowie poddawani są ocenie pod względem ryzyka jakie stanowią dla innych więźniów, personelu zakładu oraz innych osób w nim pracujących lub je odwiedzających lub czy stanowią zagrożenie dla siebie samych.
- 52.2 Obowiązują procedury zapewniające bezpieczeństwo więźniów, personelu więzienia i wszystkich odwiedzających, tak by zminimalizować ryzyko przemocy i wystąpienie innych zdarzeń mogących zagrozić bezpieczeństwu.
- 52.3 Podejmuje się wszelkie starania na rzecz zapewnienia wszystkim więźniom pełnego udziału w bezpiecznej partycypacji w codziennych czynnościach.
- 52.4 Więźniowie mają możliwość nieustannego kontaktowania się z personelem także w nocy.
- 52.5 Prawo krajowe dotyczące zdrowia oraz bezpieczeństwa jest przestrzegane w zakładach.

Specjalne środki podwyższonego bezpieczeństwa

- 53.1 Specjalne środki podwyższonego bezpieczeństwa stosowane są tylko w szczególnych okolicznościach.
- 53.2 Istnieje jasna procedura, którą stosuje się w przypadku konieczności zastosowania takich środków.
- 53.3 Charakter takich środków, czas ich trwania oraz podstawy na jakich mogą być zastosowane określa prawo krajowe.
- 53.4 Zastosowanie środków w każdej sprawie zatwierdzone jest przez odpowiedni organ na określony czas.

- 53.5 Jakakolwiek decyzja dotycząca przedłużenia określonego okresu poddana będzie kolejnemu zatwierdzeniu przez odpowiedni organ.
- 53.6 Takie środki stosuje się do indywidualnych więźniów a nie do grup osób.
- 53.7 Jakikolwiek więzień poddany takim środkom ma prawo do skargi na zasadach określonych w regule 70.

Przeszukania i kontrole

- 54.1 Istnieją szczegółowe procedury stosowane przez personel podczas przeszukań:
- a) wszystkich miejsc, w których więźniowie mieszkają, pracują i zbierają się;
 - b) więźniów;
 - c) gości oraz ich własności;
 - d) personelu.
- 54.2 Prawo krajowe określa sytuacje, w których takie przeszukania są konieczne oraz ich charakter.
- 54.3 Personel szkolony będzie w prowadzeniu przeszukań w taki sposób by wykrywać i zapobiegać ucieczce lub ukryciu przemyconych przedmiotów z jednoczesnym poszanowaniem godności przeszukiwanych i ich własności.
- 54.4 Osoby przeszukiwane nie są poniżane przez proces przeszukania.
- 54.5 Więźniowie przeszukiwani są tylko przez personel tej samej płci.
- 54.6 Personel więzienny nie przeprowadza przeszukań wewnątrz ciał więźniów.
- 54.7 Intymna część przeszukania przeprowadzona może być tylko przez lekarza.
- 54.8 Więźniowie są obecni podczas przeszukań ich własności, chyba że techniki śledztwa lub potencjalne zagrożenie dla personelu wykluczają to.
- 54.9 Obowiązek zagwarantowania bezpieczeństwa zrównoważony będzie z zapewnieniem prywatności odwiedzającym.
- 54.10 Procedury kontroli odwiedzających służbowo, to jest pełnomocników, pracowników socjalnych oraz lekarzy, itp. są przedmiotem uzgodnień z ich organizacjami zawodowymi w celu zapewnienia równowagi pomiędzy bezpieczeństwem, a ich prawem do poufnego kontaktu z klientem lub pacjentem.

Przestępstwa

55. Domniemane przestępstwo popełnione w więzieniu jest przedmiotem śledztwa na tych samych zasadach co w warunkach wolnościowych i prowadzone zgodnie z prawem krajowym.

Dyscyplina i kary

- 56.1 Procedura dyscyplinarna stanowi środek ostateczny.
- 56.2 Kiedykolwiek to możliwe władze więzienne używają mechanizmów mediacyjnych dla rozwiązania sporów z więźniami i pośród więźniów.
- 57.1 Jedynie działanie mogące zagrozić porządkowi, bezpieczeństwu może być uznane za przekroczenie dyscypliny.

57.2 Prawo krajowe określa:

- a) działania lub zaniechania więźnia stanowiące naruszenia dyscypliny;
- b) procedury stosowane w sprawach dyscyplinarnych;
- c) rodzaje i okres trwania kary, która może być nałożona;
- d) organ właściwy do nakładania takiej kary;
- e) organ odwoławczy oraz procedurę odwoławczą.

58. Jakikolwiek domniemanie naruszenia zasad dyscypliny przez więźnia zostanie zasygnalizowane niezwłocznie kompetentnej władzy, która bez zbędnej zwłoki podejmie śledztwo.

59. Więźniowie oskarżeni o przekroczenie dyscypliny:

- a) są informowani niezwłocznie w języku jaki rozumieją i w szczegółach o charakterze zarzutów przeciwko nim;
- b) dysponują czasem i środkami pozwalającymi przygotować im obronę;
- c) mają prawo bronić się samodzielnie lub za pomocą pełnomocnika prawnego, jeśli wymaga tego interes sprawiedliwości;
- d) mają prawo żądania stawienia się świadków oraz zadawania im pytań lub by pytania były zadawane w ich imieniu;
- e) otrzymują bezpłatną pomoc tłumacza, jeśli nie rozumieją oni języka lub nie mówią w języku używanym podczas rozprawy.

60.1 Jakakolwiek kara nałożona po uznaniu za winnego naruszenia dyscypliny zgodna jest z prawem krajowym.

60.2 Ciężar kary proporcjonalny jest do naruszenia.

60.3 Kary zbiorowe i cielesne, karanie poprzez umieszczanie w ciemnej celi i inne formy nieludzkiego i poniżającego traktowania są zakazane.

60.4 Kara nie zawiera całkowitego zakazu kontaktów z rodziną.

60.5 Kara odosobnienia nakładana jest tylko w wyjątkowych przypadkach na określony czas, który jest możliwie krótki.

60.6 Jako kary nie stosuje się nigdy krępowania.

61. Więzień, który uznany jest za winnego naruszenia dyscypliny ma prawo odwołania się do kompetentnej i niezależnej wyższej instancji.

62. Żaden więzień nie pełni w więzieniu funkcji nadającej mu władzę w zakresie dyscypliny.

Powtórne pociągnięcie do odpowiedzialności za to samo przestępstwo

63. Więźniów nie karze się dwa razy za ten sam czyn lub zachowanie.

Użycie przemocy

64.1 Personel zakładu nie używa siły przeciwko więźniom z wyjątkiem samoobrony lub w przypadku usiłowania ucieczki albo czynnego lub biernego oporu fizycznego wobec nakazu zgodnego z prawem i zawsze jako środka ostatecznego.

64.2 Przymus zastosowany powinien ograniczać się do minimum i być nakładany na jak najkrótszy czas.

65. Dokładna procedura reguluje użycie przymusu, a w szczególności stanowi o:

- a) różnych rodzajach przymusu jakie mogą być zastosowane;
- b) okolicznościach, w których może być użyty każdy rodzaj przymusu;

- c) członkach personelu, którzy są upoważnieni do użycia różnych typów przymusu;
 - d) rodzaju władzy która decyduje o użyciu przymusu;
 - e) raporcie, jaki musi być sporządzony po użyciu przemocy.
66. Personel zajmujący się bezpośrednio więźniami szkolony jest z użycia technik umożliwiających minimalne użycie przymusu przy powstrzymywaniu agresywnych więźniów.
- 67.1 Personel innych instytucji zajmujących się utrzymaniem porządku zajmuje się więźniami wewnątrz zakładu tylko w okolicznościach wyjątkowych.
- 67.2 Władze więzienne oraz władze innych instytucji zajmujących się utrzymaniem porządku zawierają specjalne porozumienie, jeśli ich relacje nie są regulowane przez prawo wewnętrzne.
- 67.3 Takie porozumienie określa:
- a) okoliczności, w których personel innych instytucji zajmujących się utrzymaniem porządku może wkraczać do zakładu by zażegnać konflikt;
 - b) władzę jaką dysponuje taka instytucja zajmująca się utrzymaniem porządku podczas pobytu w więzieniu oraz jej relacje z dyrektorem więzienia;
 - c) rodzaje przymusu, którego mogą użyć członkowie takiej instytucji;
 - d) okoliczności, w których każdy rodzaj przymusu może być użyty;
 - e) rodzaj władzy, która decyduje o użyciu przymusu;
 - f) raporcie, jaki musi być sporządzony po użyciu przemocy.

Środki przymusu

- 68.1 Stosowanie łańcuchów i kajdan jest zabronione.
- 68.2 Kajdanek ręcznych, kaftanów bezpieczeństwa lub innych środków ograniczających swobodę ruchu nie stosuje się z wyjątkiem:
- a) jeżeli jest konieczne, jako środek ostrożności zapobiegający ucieczce w czasie transportu, z tym zastrzeżeniem, że zdejmuje się je, gdy więzień staje przed sądem lub organem administracji, chyba, że zadecydują one inaczej;
 - b) na polecenie dyrektora, o ile zawiodły inne metody kontroli, w celu zapobieżenia zadaniu przez więźnia obrażeń sobie lub innym lub zapobieżenia poważnemu uszkodzeniu mienia; w takich przypadkach naczelnik zasięga niezwłocznie porady lekarza oraz zawiadamia zwierzchni organ administracji.
- 68.3 Środki przymusu nie są stosowane na dłużej niż jest to ściśle konieczne.
- 68.4 Sposób użycia środków przymusu określa prawo krajowe.

Broń

- 69.1 Z wyjątkiem konieczności operacyjnej personel zakładu nie nosi broni ostrej w granicach więzienia.
- 69.2 Jawne noszenie innej broni, w tym pałek, przez osoby mające kontakt z więźniami jest zakazane w granicach więzienia, chyba że jest ona konieczna dla bezpieczeństwa podczas szczególnych incydentów.
- 69.3 Personel nie otrzymuje broni, jeśli nie był szkolony z jej użycia.

Wnioski i skargi

- 70.1 Więźniowie indywidualnie lub jako grupa mają szerokie możliwości składania wniosków i skarg do dyrektora zakładu lub jakiegokolwiek innej kompetentnej władzy.
- 70.2 Jeśli mediacja wydaje się stosowna powinna być użyta jako pierwszy środek.
- 70.3 Jeśli wniosek spotyka się z odmową a skarga jest odrzucona więzień otrzymuje uzasadnienie i ma prawo odwołania się do innej niezależnej władzy.
- 70.4 Więźniowie nie są karani za złożenie wniosku lub skargi.
- 70.5 Kompetentna władza bierze pod uwagę wszelkie skargi pisemne od krewnych więźnia, jeśli ma podstawy by wierzyć, że prawa więźnia zostały naruszone.
- 70.6 Jeśli więzień nie wyraża zgody na wniesienie skargi przez pełnomocnika lub organizację działającą na rzecz więźniów, nie może być ona wniesiona.
- 70.7 Więźniowie mają prawo poszukiwania porady na temat skarg i procedur odwoławczych oraz pomocy prawnej, gdy wymaga tego interes wymiaru sprawiedliwości.

Część V

Dyrekcja i personel

Więzienie stanowi służbę publiczną

- 71. Zakłady znajdują się w gestii władz publicznych i są oddzielone od służb wojskowych, policyjnych lub śledczych.
- 72.1 Zakłady zarządzane są w sposób etyczny uznający obowiązek traktowania więźniów w sposób ludzki i z poszanowaniem ich przyrodzonej godności jako istot ludzkich.
- 72.2 Personel posiada jasną ideę, co do celu systemu penitencjarnego. Kierownictwo pokazuje w jak efektywny sposób realizować ten cel.
- 72.3 Obowiązki personelu wykraczają poza zwykłe pilnowanie więźniów i uwzględniają potrzebę ułatwiania reintegracji więźniów ze społeczeństwem po odbyciu kary poprzez program opieki pozytywnej i pomocy.
- 72.4 Personel wykonuje swą pracę uznając normy zawodowe i personel zwierzchni.
- 73. Władze więzienne przywiązują ogromną wagę do przestrzegania zasad dotyczących personelu.
- 74. Szczególną uwagę przykładają się do kierowania relacjami pomiędzy personelem mającym bezpośredni kontakt z więźniami a więźniami będącymi pod jego opieką.
- 75. Personel zachowuje się cały czas i wykonuje swoje obowiązki w taki sposób by oddziaływać na więźniów dobrym przykładem i wzbudzać ich respekt.

Dobór personelu zakładu

- 76. Personel dobierany jest uważnie, odpowiednio szkolony zarówno na początku jak i w trakcie pracy, wynagradzany jak profesjonalni pracownicy oraz ma status, szanowany w społeczeństwie obywatelskim.
- 77. Dobierając nowy personel władze więzienne powinny kłaść nacisk na potrzebę prawości, człowieczeństwa, kwalifikacji zawodowych i osobowych odpowiednich do tej złożonej pracy, którą personel będzie zobowiązany wykonywać.
- 78. Profesjonalny personel więzienia powołuje się na pełne etaty jako zawodowy personel więzienny, mający status państwowej służby cywilnej z trwałością zatrudnienia zależną jedynie od właściwego postępowania, skuteczności, dobrego

stanu zdrowia fizycznego i psychicznego oraz odpowiedniego poziomu wykształcenia.

79.1 Zarobki są odpowiednie tak by przyciągnąć i zatrzymać właściwy personel.

79.2 Przywileje socjalne i warunki zatrudnienia odpowiadają charakterowi pracy instytucji egzekwującej prawo.

80. Jeśli istnieje potrzeba zatrudnienia personelu na pół etatu kryteria te mają do niego zastosowanie, tak dalece jak jest to właściwe.

Szkolenie personelu zakładu

- 81.1 Przed przystąpieniem do obowiązków personel szkolony jest w zakresie jego ogólnych i szczególnych obowiązków oraz zobowiązany do zdania egzaminów teoretycznych i praktycznych.
- 81.2 Kierownictwo zapewnia by w trakcie kariery cały personel utrzymywał i poszerzał swoją wiedzę i kwalifikacje zawodowe poprzez uczestnictwo w kursach zawodowych oraz rozwój przebiegający w odpowiednich odstępach.
- 81.3 Personel mający pracować ze specjalnymi grupami więźniów, takimi jak cudzoziemcy, kobiety, nieletni lub więźniowie chorzy psychicznie, itd. szkolony jest do swojej pracy w specjalny sposób.
- 81.4 Szkolenie personelu obejmuje wiedzę o instrumentach międzynarodowych i regionalnych z dziedziny praw człowieka oraz standardach, w szczególności Europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności Europejskiej Konwencji o zapobieganiu torturom oraz niehumanicznemu lub poniżającemu traktowaniu, jak również o stosowaniu Europejskich Reguł Więziennych.

Kierownictwo więzienia

- 82. Personel dobierany jest i wyznaczany na równych zasadach, bez dyskryminacji z jakichkolwiek względów takich jak płeć, rasa, kolor skóry, język, religia, poglądy polityczne lub inne, pochodzenie narodowe lub społeczne, przynależność do mniejszości narodowych, status majątkowy, urodzenia lub inny.
- 83. Władze więzienne wprowadzają system organizacji i kierowania, który:
 - a) gwarantuje, że zakład kierowany jest zgodnie z wysokimi standardami, które przestrzegają międzynarodowe i regionalne instrumenty z zakresu praw człowieka;
 - b) ułatwia dobrą komunikację pomiędzy zakładami oraz pomiędzy różnymi kategoriami personelu w poszczególnych zakładach oraz odpowiednią koordynację wszystkich oddziałów wewnątrz i na zewnątrz zakładu, które wykonują zadania na rzecz więźniów, ze szczególną uwagą zwróconą na właściwą opiekę i reintegrację więźniów.
- 84.1 Każdy zakład ma dyrektora o odpowiednich kwalifikacjach i cechach osobowych na to stanowisko, zdolności kierowania, wykształceniu i doświadczeniu.
- 84.2 Dyrektor zatrudniony jest w pełnym wymiarze i poświęca cały swój czas na obowiązki służbowe.
- 84.3 Władze więzienne zapewniają by każdy zakład był zarządzany cały czas przez dyrektora, zastępcę dyrektora lub upoważnionego urzędnika.
- 84.4 Jeśli dyrektor odpowiada za więcej niż jeden zakład zawsze wyznaczony jest urzędnik odpowiadający za każdy z nich.
- 85. Personel zakładu jest zrównoważony pod względem płci.
- 86. Istnieją formy konsultacji kierownictwa z personelem w sprawach ogólnych, a w szczególności związanych z ich warunkami zatrudnienia.
- 87.1 Popiera się formy służące najlepszej możliwej komunikacji pomiędzy kierownictwem, innym personelem, instytucjami zewnętrznymi i więźniami.
- 87.2 Dyrektor, kierownictwo i większość innego personelu więzienia włada językiem, którym posługuje się największa liczba więźniów lub językiem rozumianym przez większość z nich.

88. Do więzień funkcjonujących w ramach sektora prywatnego mają zastosowanie wszystkie Europejskie Reguły Więzienne.

Personel specjalistyczny

- 89.1 Na ile to możliwe personel zawiera wystarczającą liczbę specjalistów, takich jak psychiatry, psychologowie, pracownicy społeczni, nauczyciele oraz instruktorzy zawodowi i sportowi.
- 89.2 Gdziekolwiek to możliwe pracownicy dodatkowi i ochotnicy zachęceni będą do uczestniczenia w zajęciach z więźniami.

Świadomość publiczna

- 90.1 Władze więzienne stale informują opinię publiczną o celach systemu penitencjarnego oraz pracy wykonywanej przez personel więzienny aby wspierać lepsze zrozumienie funkcji więzień w społeczeństwie.
- 90.2 Władze więzienne powinny zachęcać członków społeczeństwa do świadczenia usług w więzieniu na zasadzie wolontariatu, tam gdzie jest to możliwe.

Badania i ocena

91. Władze więzienne wspierają program badań i ocen o celach więzień, ich roli w społeczeństwie demokratycznym oraz stopniu w jakim wypełniają swoją funkcję.

Część VI

Inspekcja i monitoring Inspekcja ze strony rządu

92. Więzienia poddawane są regularnej inspekcji przez instytucje rządowe w celu stwierdzenia, czy są one zarządzane w sposób odpowiadający wymaganiam stawianym przez przepisy prawa krajowego i międzynarodowego.

Niezależny monitoring

- 93.1 Warunki osadzenia i traktowania więźniów monitorowane są przez niezależny podmiot lub podmioty, a rezultaty ich pracy podawane są do publicznej wiadomości.
- 93.2 Wspiera się współpracę tych. niezależnych podmiotów monitorujących z organizacjami międzynarodowymi uprawnionymi do wizytowania więzień.

Część VII

Więźniowie śledczy Status więźniów śledczych

- 94.1 Na potrzeby niniejszych przepisów za więźniów śledczych uważa się więźniów przebywających w tymczasowym areszcie na podstawie decyzji sądu do momentu osądzenia, skazania lub wyroku.
- 94.2 Państwo może uznawać za więźniów śledczych osoby, które zostały osądzone i skazane, jeśli ich odwołania nie zostały jeszcze rozstrzygnięte.

Podejście do więźniów śledczych

- 95.1 Na podejście do więźniów śledczych nie powinna wpływać możliwość ich skazania za przestępstwo kryminalne w przyszłości.
- 95.2 Przepisy zawarte w niniejszym dziale zapewniają dodatkowe gwarancje dla więźniów śledczych.
- 95.3 Władze więzienne w stosunku do więźniów śledczych stosują te same zasady, którymi kierują się w traktowaniu wszystkich więźniów i zapewniają więźniom śledczym możliwość uczestniczenia w tych samych zajęciach, o których mowa w niniejszych regulach.

Zakwaterowanie

96. Na ile to możliwe, więźniowie śledczy mają możliwość bycia osadzonymi w jednoosobowych celach, chyba że przebywanie z innymi więźniami śledczymi byłoby dla nich korzystne albo sąd wyraźnie zadecyduje o specjalnym osadzeniu określonego więźnia.

Odzież

- 97.1 Więźniowie śledczy mają prawo noszenia własnych ubrań, jeśli są one odpowiednie do noszenia w więzieniu.
- 97.2 Więźniom śledczym, którzy nie mają własnej odzieży odpowiadającej wymogom więziennym, należy taką zapewnić, nie może być ona jednak identyczna z odzieżą noszoną przez więźniów odbywających karę pozbawienia wolności.

Porady prawne

- 98.1 Więźniowie śledczy są jasno informowani o ich prawie do pomocy prawnej.
- 98.2 Zapewnia się wszystkie niezbędne warunki, aby pomóc więźniom śledczym w przygotowaniu własnej obrony i kontaktach z ich przedstawicielami prawnymi.

Kontakty ze światem zewnętrznym

99. Poza szczególnymi ograniczeniami, ustanowionymi na określony czas przez władzę sądową, więźniowie śledczy mają prawo do:
- przyjmowania wizyt i komunikowania się z rodziną i innymi osobami na tych samych zasadach jak osadzeni odbywający karę pozbawienia wolności;
 - dotychczasowych wizyt i dodatkowego dostępu do innych form komunikowania się;
 - dostępu do książek, gazet i innych mediów informacyjnych.

Praca

- 100.1 Więźniowie śledczy mają możliwość pracy, ale nie są do niej zmuszani.
- 100.2 Jeśli więźniowie śledczy zdecydują się na pracę, wówczas stosują się do nich wszystkie postanowienia reguły 26, włączając w to te, które odnoszą się do wynagrodzenia.

Zastosowanie rygoru dla więźniów skazanych

101. Jeśli więzień śledczy zażąda bycia poddanym rygorowi przeznaczonemu dla osadzonych odbywających karę pozbawienia wolności, wówczas władze więzienne mają obowiązek, na ile to możliwe, spełnić to żądanie.

Część VIII

Osadzeni odbywający karę

Cele rygoru obejmującego odbywających karę

- 102.1 Obok ogólnych zasad odnoszących się do wszystkich więźniów, rygor dla odbywających karę ma na celu umożliwienie więźniom prowadzenia odpowiedzialnego i zgodnego z prawem życia.
- 102.2 Osadzenie poprzez pozbawienie wolności stanowi karę samą w sobie i dlatego rygor dla więźniów skazanych nie przyczynia się do pogorszenia cierpień nierozzerwalnie związanych z osadzeniem.

Wykonywanie rygoru dla osadzonych odbywających karę

- 103.1 Rygor dla osadzonych odbywających stosuje się niezwłocznie wobec więźniów nowo przyjętych o takim statusie, chyba że rozpoczął się on już wcześniej.
- 103.2 Niezwłocznie po przyjęciu opracowuje się raporty odnośnie osobistej sytuacji każdego z osadzonych odbywającego karę, proponowanych planów wykonywania przez nich kary i strategii przygotowania do zwolnienia.
- 103.3 Osadzeni odbywający zachęceni są do współuczestnictwa w opracowywaniu własnych indywidualnych planów odbywania kary.
- 103.4 Plany takie, na ile to możliwe odnoszą się do:
- a) pracy;
 - b) edukacji;
 - c) innych zajęć;
 - d) przygotowania do zwolnienia
- 103.5 Praca społeczna, opieka medyczna i psychologiczna mogą także stanowić część rygoru osadzonych odbywających karę.
- 103.6 Istnieje system przepustek jako integralna część ogólnego rygoru dla osadzonych odbywających karę.
- 103.7 Więźniowie, którzy wyrażą zgodę mogą być włączeni do programu sprawiedliwości resocjalizacyjnej i naprawiania własnych przestępstw.
- 103.8 Szczególną uwagę poświęca się zapewnieniu opracowania odpowiednich planów i rygorów wykonywania kary dożywocia i kar długookresowych.

Organizacyjne aspekty odbywania kary

- 104.1 Na ile to możliwe i zgodne z wymaganiami reguły 17, oddzielne zakłady lub ich oddziały są używane dla usprawnienia zarządzania różnymi rygorami dla poszczególnych kategorii więźniów.
- 104.2 Istnieją procedury dla opracowania i regularnego przeglądu indywidualnych planów wykonywania kary dla więźniów, które biorą pod uwagę odpowiednie raporty, wyczerpujące konsultacje zarówno wśród personelu, jak i zainteresowanych więźniów, którzy są w to zaangażowani na tyle, na ile to możliwe.

104.3 Raporty takie zawsze uwzględniają sprawozdania sporządzone przez pracowników bezpośrednio nadzorujących danego więźnia.

Praca wykonywana przez więźniów skazanych

105.1 Systematyczny program pracy ma na względzie osiągnięcie celów zawartych w rygorze dla więźniów skazanych.

105.2 Od więźniów skazanych, którzy nie osiągnęli normalnego wieku emerytalnego, można wymagać, aby pracowali zgodnie ze swymi fizycznymi i mentalnymi zdolnościami określonymi przez lekarza.

105.3 Jeśli więźniowie skazani są zobowiązani do pracy, to warunki w których ją wykonują odpowiadają standardom i systemom kontrolnym przewidzianym przez prawo powszechnie obowiązujące.

105.4 Więźniowie skazani, którzy w czasie pracy biorą udział w programach o charakterze edukacyjnym lub programach innego rodzaju stanowiących część ich rygoru, otrzymują pełne wynagrodzenie.

105.5 W przypadku więźniów skazanych część ich wynagrodzenia lub oszczędności może być spożytkowana na cele resocjalizacyjne, jeśli tak zadecyduje sąd lub gdy sam więzień się na to zgodzi.

Edukacja więźniów skazanych

106.1 Kluczowym elementem rygoru dla więźniów skazanych jest systematyczny program edukacyjny, ukierunkowany na podnoszenie kwalifikacji i poziomu wykształcenia więźnia oraz stworzenie mu perspektyw prowadzenia życia odpowiedzialnego i wolnego od przestępstw.

106.2 Wszystkich skazanych więźniów zachęca się do brania udziału w programach edukacyjnych i szkoleniowych.

106.3 Programy edukacyjne dla więźniów skazanych dopasowane są do przewidywanego okresu pobytu w więzieniu.

Zwolnienie odbywających karę

107.1 Odbywającym karę, we właściwym czasie przed zwolnieniem, pomaga się poprzez odpowiednie procedury i specjalne programy umożliwiające im przejście z życia w więzieniu do funkcjonowania w społeczności przestrzegającej prawa.

107.2 Zwłaszcza w przypadku więźniów odbywających dłuższe kary, podejmuje się kroki w celu zapewnienia stopniowego powrotu skazanych do życia w wolnym społeczeństwie.

107.3 Cel ten może być osiągnięty poprzez odpowiedni program przygotowujący skazanego do życia po zwolnieniu, realizowany jeszcze w więzieniu, bądź poprzez warunkowe zwolnienie z określonym rodzajem dozoru połączonym ze skuteczną opieką socjalną.

107.4 Władze więzienne ściśle współpracują ze służbami i instytucjami nadzorującymi i pomagającymi zwolnionym więźniom w umożliwieniu im wszystkim ponownego odnalezienia się we wspólnocie, a w szczególności w środowisku rodzinnym oraz zatrudnieniu.

107.5 Przedstawiciele takich służb i instytucji mają zapewniony wszelki niezbędny dostęp do zakładu i więźniów po to, aby ci mogli uczestniczyć w przygotowaniach do ich zwolnienia i opracowania programów wspomagających już po zwolnieniu.

Część IX **Uaktualnianie zasad**

108. Europejskie Reguły Więzienne są uaktualniane regularnie.

Przypis¹ Kiedy powyższa rekomendacja była przyjmowana, zgodnie z artykułem 10.2c Zasad Postępowania dla spotkań delegatów ministrów, przedstawiciel Królestwa Danii zastrzegł, że rząd jego kraju rezerwuje sobie prawo do zastosowania bądź nie reguły 43 § 2 załącznika do rekomendacji z tego powodu, że wymóg jakoby więźniowie przebywający w odosobnieniu byli codziennie odwiedzani przez personel medyczny rodzi poważne wątpliwości natury etycznej odnośnie możliwej roli tego personelu w stwierdzaniu zdolności więźniów do dalszego przebywania w odosobnieniu.